

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2013

Markéta Havlíková

UNIVERZITA PARDUBICE

Fakulta filozofická

Subkultura graffiti a street art jako společenský fenomén

Markéta Havlíková

Bakalářská práce

2013

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Markéta Havlíková**
Osobní číslo: **H10141**
Studijní program: **B6703 Sociologie**
Studijní obor: **Sociální antropologie**
Název tématu: **Subkultura graffiti jako společenský fenomén**
Zadávající katedra: **Katedra sociálních věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude založena terénním výzkumu, který se uskuteční převážně v Pardubicích. Práce se bude zabývat vymezením pojmů graffiti, charakteristikou jeho scény, pohledem do historie vzniku graffiti ve světě i v Čechách, důvody existence, zařazením ve společnosti. Cílem bude zjistit, co jsou hlavní důvody k připojení se k této skupině. Co pro členy této skupiny graffiti znamená, jak vnímají a prožívají způsob tohoto života. Metodologie, zúčastněné a polozúčastněné pozorování, strukturované a polostrukturované rozhovory, metoda sněhové koule, analýza pramenů, literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tíštěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- ČÍRTKOVÁ, L., ČERVINKA, F. Forenzní psychologie. 1. vyd. Praha: Support, 1994. 432 s. ISBN 80-7238-208-3.
- CHMELÍK, J. Extremismus. 2. vydání. Praha: Linde, 2001. 172 s. 80-7201-265-7 (brož.).
- CHMELÍK, J. Trestná činnost mládeže a páchaná na mládeži. 2. vyd. Praha: Úřad vyšetřování pro ČR, Ministerstvo vnitra ČR - odbor personální práce a vzdělávání, 1998. 122 s.
- MAŮR, M. Leták vydaný Povážskou galerií v Žilině při příležitosti výstavy Graffiti art v r. 1997.
- OVERSTREET, M. In Graffiti We Trust (Velká kniha o graffiti). Praha: Mladá Fronta, 2006. 232 s. ISBN 80-204-1325-1.
- ALAN, J., BITRICH, T. a kol. Alternativní kultura. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2001. 610 s. ISBN 80-7106-449-1(7).
- KOŠKA, P. Graffiti - komunikace do ksichtu města. Praha: Think, 1997, č. 4. 98 s. ISSN 3232-3304.
- KUBITA, J. Opravdové umění města nehyzdí, brání tvorbu sprejeři. Lidové noviny, 9. února 1998. 30 s. ISSN 1213-1385.
- LUCIE-SMITH, Edward. ARTODAY - současné světové umění. 1. vyd. Praha: Slováry, 1996. 511 s. ISBN 80-85871-97-1.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2013**

prof. PhDr. Petr Vondr, CSc.
děkan

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2012

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne

Markéta Havlíková

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat mým informátorům, bez kterých by tato práci nikdy nemohla vzniknout.

Dále bych chtěla poděkovat mému vedoucímu práce panu PhDr. Tomáši Boukalovi, Ph.D.

V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům, kteří mě podporovali a pomáhali.

Anotace

Tématem této bakalářské práce je subkultura graffiti a street art jako společenský fenomén. Klíčovou část tvoří životní příběhy čtyř členů této subkultury, které vycházejí z biografických rozhovorů. Druhá část práce shrnuje postřehy z rozhovorů a přidává poznatky z odborné literatury. Hlavním cílem práce je popsat, jakou roli hraje graffiti a street art v životě samotných členů této subkultury. Současně chci v rámci své práce zjistit, zda existují společné znaky subkultury pouličního umění a jaké jsou odlišnosti mezi jejími dvěma stěžejními vizuálními podobami.

Klíčová slova: graffiti, street art, identita, subkultura

Title:

The subculture of graffiti and street art as a social phenomenon

Anotation:

The topic of this bachelor's thesis is the subculture of graffiti and street art as a social phenomenon. The key part of this thesis is made up of life stories of four members from this subculture. They are based on biographical interviews. The second part summarizes insights from the interviews and adds findings from the literature. The aim goal of this work is to describe what role graffiti and street art play in the life of this subculture members. At the same time we want to determine in my work whether there are common features in this subculture and what are the differences between its two principal visual forms – graffiti and street art.

Keywords: graffiti, street art, identity, subculture

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Metodologie.....	10
3	Historický kontext.....	13
	3.1 Historie graffiti v České republice.....	14
	3.2 Street art	15
4	Příběhy.....	16
	4.1 Polo.....	16
	4.2 Danny.....	20
	4.3 Goody.....	21
	4.4 Tary.....	24
5	Pozorování.....	27
6	Shrnutí.....	30
	6.1 Je graffiti a street art „jen“ zábava nebo i způsob života? Jak je prožíván?	30
	6.2 Existují společné znaky příslušníků této subkultury?.....	31
	6.3 Jaký je rozdíl mezi graffiti a street artem, jak ho vnímají sami autoři? 34	
	6.3.1 Legální a ilegální stránka.....	36
	6.3.2 Komercializace.....	37
7	Závěr.....	39
8	Použitá literatura a zdroje.....	40
9	Příloha.....	42

1 Úvod

Graffiti je již desítky let celosvětovým fenoménem, stalo se skoro nedílnou součástí vizuální stránky každého většího i menšího města. Každoročně vychází množství tematických knih a časopisů, existuje mnoho specializovaných webů. Obraty výrobců barev pro sprejery jako Montana nebo Molotow jsou astronomické.¹ str.8 Výstavy graffiti nejsou ojedinělou záležitostí, setkáváme se s nimi i v renomovaných galeriích, v nichž by s jejich publikováním ještě před několika lety málokdo počítal. Mnozí z autorů jsou absolventy uměleckých středních nebo vysokých škol. Zda se jedná o vandalství nebo o umění, musí asi posoudit každý sám. Někoho tento projev vizuální tvorby fascinuje, jiného uráží. Každopádně vznikl na ulici, místo plátna využívá zdi, vlakové soupravy a jiné veřejné plochy. Hlavním cílem je komunikace mezi vyznavači této subkultury, ovládnutí teritoria, touha být ve své tvorbě originálnější, lepší. Ve veřejném prostoru se začala objevovat tak říkajíc mladší forma pouličního umění- street art. Laická veřejnost ji obecně přijímá lépe než klasické graffiti, označuje ji jako „stravitelnější, hezčí, zábavnější“.

Cílem této práce je zjistit, jakou roli hraje graffiti a street art u samotných členů této subkultury. Zda existují společné znaky této subkultury a jaké jsou odlišnosti mezi těmito dvěma vizuálními podobami. Street art je obecně přijímán jako legitimní umělecká disciplína. Oproti tomu klasické graffiti je vnímáno jako malování spojené s duchem adrenalinu a jistou dávkou bezohlednosti a vandalismu. Chci prostřednictvím výzkumných metod sociální antropologie vylíčit primární principy, na nichž jsou vytvářeny a v rámci kterých fungují vazby ve společenství sprejerů. Moje práce se opírá především o příběhy čtyř „*writerů*“², které vycházejí z biografických rozhovorů s těmito lidmi. V metodologické části uvádím, jaké podněty a okolnosti mě k tématu práce přivedly. Dále pak popisuji uskutečnění a průběh celého výzkumu. V kapitole s názvem Shrnutí sumarizuji veškeré poznatky z rozhovorů, kterými společně s teoretickými poznatky odpovídám na stanovené otázky výzkumu.

¹ VLADIMIR 518 a Karel VESELÝ. *Kmeny*. Praha: Biggboss; Yinachi, 2012. 36 s. ISBN: 970-80-903973-2-3

² Writer (z angl. to write = psát) – autor, tvůrce graffiti, sprejer. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077.

2 Metodologie

Do osobního kontaktu s tzv. writeri jsem se dostala díky svému kamarádovi, který se graffiti tvorbou zabývá již více než šest let. Já sama jsem osm let navštěvovala Základní uměleckou školu v Chlumci nad Cidlinou, kde jsem se mimo jiné věnovala i výtvarnému oboru. Během docházení do tohoto kurzu jsem poznala, jak člověka dokáže fascinovat barvy, nepřeborné množství jejich kombinací a variant odstínů, díky kterým dokáže vykouzlit pokaždé originální dílo. Zhruba ve třinácti letech jsem zaznamenala, že nějaká graffiti kultura vůbec existuje. Tento způsob výtvarného vyjádření se mi prakticky ihned zalíbil a pokoušela jsem se jej napodobovat. Pamatuji si, jak pro mě bylo těžké rozpoznat, jaká písmena vůbec jednotlivé „tagy“³ obsahují. Po pár pomalovaných sešitech jsem se pokoušela vytvářet vlastní graffiti styl. V patnácti letech jsem si myslela, že o graffiti vím všechno, ačkoliv mé návrhy zůstaly jen na papíře. Přiznám se, že ani jeden z mých výtvorů nebyl zvěčněn na žádné zdi, vlaku nebo na jakékoli jiné ploše. Nevím, zda to způsobil nedostatek kuráže nebo jsem jen měla tisíc jiných aktivit, kterým jsem se tehdy věnovala. Mému kamarádovi pouhé malování po papíře už nestačilo a začal se graffiti věnovat aktivně. A tak jsem zůstala jen pasivním pozorovatelem a obdivovatelem tohoto žánru umění. Po letech jsem se tedy prostřednictvím této práce ke graffiti žánru vrátila.

Do terénu jsem vstupovala s již s výše zmiňovaným kamarádem a současně prvním informátorem, s člověkem, který mě zná už dlouhá léta. Jelikož je graffiti převážně ilegální počínání, obávala jsem se, že nebude jednoduché získat si důvěru ostatních členů této subkultury. Očekávala jsem z jejich strany spíše uzavřenost. Můj první informátor je členem tzv. „crew“⁴, která má tři členy. Během prvního setkání jsem se postupně seznámila se zbývajícími dvěma členy oné crew. Při komunikaci s nimi jsem byla velice zdrženlivá. Hlavou mi sice probíhala spousta otázek, ale nechtěla jsem hned v úvodu působit jako investigativní novinářka. Současně jsem se potýkala s obavami, jestli

³ Tag (čes. klička, smyčka, jmenovka, etiketa, štítek) – jednoduchý, ale stylizovaný pseudonymní podpis autora graffiti. Vedle tagů vytvořených stříkáním sprejem se objevují napsané popisovačem či štětcem. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: úvod do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204 s. ISBN 978-802-4729-077.

⁴ Crew (čes. posádka, hovorově parta, banda) – skupina tvůrců graffiti pracujících společně při vytváření jednotlivých děl. Má proměnlivý počet členů s daným rozdělením funkcí. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: úvod do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204 s. ISBN 978-802-4729-077.

nebudu pro tuto skupinu pouhou přítěží. Důvodem mé nejistoty byla hned první otázka směřovaná na mou osobu: „*Umíš rychle běhat?*“⁵ Celkem mě tento dotaz zaskočil, ale pochopila jsem, co jím bylo myšleno. Na paměti mi stále tanula skutečnost, že se hodlám pohybovat i za hranicí zákona, a pokud chci proniknout do subkultury graffiti, budu se, chtě nechtě, účastnit i případných honiček se strážci zákona. Neuplynuly ani dva týdny od prvního kontaktu s potenciálními informátory a byla jsem pozvána na „*legál*“⁶. Byla jsem mile překvapena, protože jsem si nebyla úplně jistá kladným přijetím od ostatních členů mnou zkoumané crew. Tento okamžik mě přesvědčil, že se můj výzkum ubírá správnou cestou. Společné odpoledne mě s těmito writery nás více sblížilo a já měla pocit, že se mé bádání začíná dobře vyvíjet. Pro zjišťování kvalitativních údajů jsem se rozhodla využít biografické rozhovory a současně metodu zúčastněného pozorování.

Zvolila jsem si tyto výzkumné otázky:

Je graffiti a street art „jen“ zábava nebo i způsob života? Jak je případně prožíván?

Existují společné znaky příslušníků této subkultury?

Jaký je rozdíl mezi graffiti a street artem z pozice samotných autorů?

Mými respondenty se stali čtyři muži mezi 20-30 lety. Tři z nich patří do jedné crew. Pouze jeden informátor se momentálně věnuje street artu. Informátorům jsem předem sdělila, za jakým účelem budou rozhovory uskutečňovány. Všem dotazovaným jsem zaručila anonymitu, a proto jsou jejich jména v práci změněna. Během realizace samotných rozhovorů jsem využívala pouze psané poznámky, z pochopitelných důvodů si jednotliví aktéři nepřáli žádná nahrávací zařízení.

Ačkoliv něco málo o graffiti a street artu vím, bylo nezbytné se na první rozhovory důkladně připravit. Prostudovala jsem knihy a webové stránky zabývající se touto tematikou.

⁵ Z rozhovorů s informátorem Dannym

⁶ Legální zeď, legál – místo kde je povoleno malovat, například po dohodě s majitelem či městem povolené plochy. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204s. ISBN 978-802-4729-077.

První interview jsem uskutečnila se svým dlouholetým kamarádem, který se stal mým prvním informátorem. Díky němu jsem se také k této crew dostala. Ze začátku jsem chtěla co nejméně zasahovat do vyprávěných příběhů, a tak jsem zvolila biografickou metodu. Rozhovory probíhaly na různých místech, pokaždé jsem nechala výběr lokality na dotazovaném, aby se v daném prostředí cítil co nejlépe. Několikrát se stalo, že se k nám přidal i někdo další z crew, protože všichni mnou vybraní respondenti se mezi sebou znají. Z počátku byly naše rozpravy spíše seznamovacího rázu, většinou jsme nestihli probrat ani minimum z mnou připravených dotazů. V několika případech se dokonce role dotazující versus dotazovaný obrátily a mnohem víc otázek bylo kladeno mně než mnou. Před druhým kolem rozhovorů jsem přece jen měla jisté obavy, jak účelně směřovat hovor – tedy jak zbytečně moc nezasahovat do vyprávění a zároveň se co nejvíce přiblížit co nejpřesnějším odpovědím na mé otázky. Z předchozí komunikace s informátory jsem již věděla, co od jednotlivých aktérů mohu očekávat, a proto jsem si připravila jisté „cílené“ okruhy otázek a poznámek.

Nedílnou součástí pochopení jakékoli subkultury je zúčastněné nebo alespoň polozúčastněné pozorování. Možnosti sledovat zkoumanou skupinu z bezprostřední blízkosti se mi podařilo po třech měsících intenzivního kontaktu. Během terénního výzkumu jsem použila kvalitativní výzkumné metody, zúčastněné a polozúčastněné pozorování. Současně jsem využila metodu sněhové koule.

3 Historický kontext

Mladík jménem Demeterius, přezdívaný Taki, byl povoláním pěší doručovatel zásilek. Při jedné z pochůzek si všiml nápisu JULIO 204, který byl nasprejován na zdi domu. Ověřil si číslo, které se shodovalo s číslem dané ulice. Tento nápis ho zaujal natolik, že si na druhý den pořídil sprej a na rohu ulice nastříkal nápis vlastní - TAKI 183- jako jakousi formu odpovědi. A právě v této chvíli a tímto způsobem se zrodil nový druh zábavy a životního stylu. Je jisté, že TAKI 183 nebyl první writer, ale upozorňoval na sebe touto výtvarnou formou tak intenzivně, že si jeho záplavy podpisů začali všimnat ostatní lidé. Dosud nevídaný jev byl pro většinu záhadou. Vysvětlení přinesl rozhovor pro The New York Times. Demeterius , který byl potomkem řeckých přistěhovalců, se rázem stal známou osobností. Desítky lidí jeho generace se s myšlenkou psaní jmen na veřejnosti ztotožnily, přidaly se k němu a tak se tento nový druh zábavy začal rozvíjet a propracovávat. Basquiat a Haring – jedni z důležitých příslušníků této subkultury, jména, díky kterým se graffiti umění dostalo až na zdi světových galerií a stalo se zásadní součástí dějin výtvarného umění. Haring vnesl do tohoto primárně nezávazného „malování“ sociální a politický rozměr. Americká vláda zaujala vůči tomuto specifickému vyjádření názorů určité sociální skupiny podobné stanovisko jako například k hnutí hippies či punku – bez ohledu na minimální nebezpečnost vůči majoritní společnosti začala tuto formu vyjadřování potírat.⁷

Graffiti vzniklo jako protest v rámci boje proti povrchnosti, komerci a anonymitě města. Poselstvím této výtvarné formy bylo poukázat na hodnoty jako úcta k lidské svobodě, individualitě a k individuálnímu lidskému projevu.⁸

V roce 1971 se tato neoficiální definice objevila na stránkách The New York Times v rozhovoru s Demetriusem. Tato propagace zajistila všeobecné povědomí o této stránce pouličního umění a rozšířila se do zbytku USA. Důvod vzniku graffiti v New Yorku není náhodou. V sedmdesátých letech nastala těžká sociální a ekonomická krize. Přibývalo narkomanů, narůstala kriminalita, chudinská ghetta ovládaly pouliční gangy. Rozdíl životní úrovně mezi bílým a černým obyvatelstvem se značně zvětšoval. A právě v chudinských

⁷ OVERSTREET, Martina. *In Graffiti We Trust*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-725-1202-1

⁸ DUBSKÝ, Josef a Lukáš URBAN. *Sociální deviace: uvedení do problematiky*. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 8-725-1202-1

čtvrtích, jako je například Bronx, Harlem nebo Brooklyn, se graffiti uchytilo nejvíce. Rychlost šíření a především množství graffiti brzy přerostly v celospolečenský problém. Evropa začala graffiti objevovat na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let.⁹

3.1 Historie graffiti v České republice

Rok 1989 je okamžikem, kdy se graffiti objevilo v Československu. Samozřejmě, že jiné formy psaní po zdech existovaly už dříve. Jasným důkazem neoficiální a prvopočáteční formy československého graffiti je tzv. „*Lenonova zeď*“¹⁰ v Praze na Malé Straně. Až pád „Železné opony“ a komunistického režimu umožnil, aby se graffiti jako samostatný fenomén rozšířil i u nás. České prostředí poskytovalo dobré podmínky pro tvoření. Příslušné orgány ještě neměly žádné zkušenosti s legálností této tvorby, a tak se writeři mohli realizovat a vyvíjet v poměrně přátelském prostředí.¹¹

Jména jako MANIAC, POIS, SCARF, RICH, RAKE jsou průkopníky graffiti v Čechách. Tato první generace writerů založila crew jako byly ZDG, CSA, CSB, TCP.¹²

Tagy už se neobjevovaly jen na zdech v ulicích, ale také v depech metra, na nádražích, na soupravách vlaků. Velký vliv průniku graffiti právě do těchto prostor mají nepopíratelně němečtí writeři. Porevoluční nálada České republiky byla převážně optimistická, svobodná, tudíž úplně odlišná od té newyorské. I přes to se motivy nekonvenční komunikace nesly v duchu nespokojenosti.¹³

Již zmiňované tagy byly asi nejpopulárnější podobou pouličního umění, která se po vzoru Ameriky ujala i u nás. Jména writerů a názvy jejich crew nasprejované ve

⁹ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077.

¹⁰ *Lenonova zeď - „Po smrti Johna Lenona v prosince 1980 byl využit zaoblený obelisk, sloužící původně jako zdroj vody vytvoření symbolického hrobu Johna Lenona. K tomuto symbolickému hrobu nosili lidé květiny a svíčky a brzy se na okolní zdi začali objevovat graffiti inspirované Johnem Lennonem a útržky textů písní hudební skupiny Beatles.“* Dostupné z wikipedia.org/wiki/Lennonova_zeď

¹¹ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077.

¹² OVERSTREET, Martina. *In Graffiti We Trust*. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-725-1202-1

¹³ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077.

veřejném prostoru souvisely se značkováním teritoria. Jiní autoři se zhlédli v odlišné podobě pouličního vizuálního projevu, chtěli vyjádřit i něco víc. Autoři vycházející z primární podstaty graffiti, tedy z obyčejného písma, najednou cítili potřebu vyjádřit se v širším kontextu, oslovit větší publikum než pouze své dosavadní příznivce. A právě tak vznikla nová, modernější a společensky přijatelnější forma pouliční tvorby – street art.

3.2 Street art

Street art je další o něco mladší variantou pouličního umění. Obecně je tato forma umění uznávaná jako jemnější, méně vulgární a líbivější graffiti. Street art tvoří většinou jedinec sám, základní složkou nezůstává jen nasprejované písmo, ale také šablony, nálepky a polystyreny v podobě obrázků. Street art chce oslovit širší veřejnost, pro laika srozumitelněji poukázat na některé problémy jako je způsob konzumního života, chce parodovat, pobavit. Specifickým úkazem v prostředí street artu je skutečnost, že ženská jména se mezi tamějšími tvůrci skloňují mnohem častěji než v graffiti. Mnozí autoři street artu i graffiti jsou absolventi uměleckých škol, díky své tvořivosti a originalitě se graffiti tvorbou živí. Někteří pořádají své vlastní výstavy, pročež se graffiti, původně umění zrozené na ulici, dostává i do výstavních prostor věhlasných galerií. Graffiti chce být vidět a upoutat. Podobný záměr mají ovšem i reklamní agentury, a proto se někteří writeři svými díly živí právě v rámci těchto propagačních účelů.

V mnoha případech můžeme říci, že přesun od graffiti ke street artu je chápán jako další vývojový stupeň, kdy umělec chce jít vlastní cestou. Tohoto dojmu jsem nabyla díky rozhovoru s mým bohužel jediným informátorem, který se street artu věnuje. *„Lidi, co znám a věnujou se street artu, maj' už poměrně vypracovanej styl, skoro většina se dřív věnovala jenom graffiti. Když budu mluvit za sebe, tak graffiti pro mě byla super zábava s adrenalinem, ale u street artu je to jiný, většinou chodím tvořit sám a dílo už mám předpřipravený doma, pak ho už „jen“ zvěčním. Možná je to tak, že je graffiti spojený s určitou vývojovou fází. Je období, kdy Tě to pohltí a jak život plyne, tak přicházej' jiný priority. Někdo od toho upustí úplně, z někoho se stane sváteční writer a někdo se ztotožní se street artem.“¹⁴*

¹⁴ Z rozhovoru s informátorem Tarym

4 Příběhy

Zazní čtyři různé příběhy, které mají jedno společné - vášně v podobě graffiti a street artu.

4.1 Polo

Polo se narodil v roce 1990. Už jako žák druhého stupně základní školy se začal o graffiti zajímat. Představovalo pro něj spojení něčeho kreativního, nového a zakázaného.

„Pamatuju si, že když jsem si poprvé začal všímat graffiti, tak mě hlavně zajímalo, kdo to dělá a jak to dělá. Fotil jsem si je a začal jsem si za uškrudlený peníze kupovat časopisy, kde jsem se chtěl něco o graffiti dozvědět. Základem byly hip-hopový magazíny. Hip hop je už ale v dnešní době samostatný odvětví.“¹⁵

Pavel přiznává, že dnes už hip-hopu nevěnuje tolik pozornosti, poslouchá hudbu převážně elektronickou. S příchodem na střední školu přišlo i první seznámení s lidmi, kteří se graffiti věnovali.

„Danny, byl vůbec první člověk, kterej mě do graffiti zasvětil, ukázal mi nějaký techniky, taky třeba kde se daj' koupit barvy, uměl v tom už trochu chodit. Po měsíci od seznámení s Dannym jsme si to šli vyzkoušet do jednoho podchodu.“¹⁵

Vzpomíná si, že jeho první pocity byly převážně plné obav ale i vzrušení.

„Jo přiznávám, bál jsem se a zároveň jsem měl pocit, že jsem tohle chtěl vyzkoušet celou dobu a cejtil jsem se při tom dobře.“¹⁵

Od té doby se graffiti stalo nedílnou součástí jeho života. Polův zájem o malování se poměrně rychle stupňoval, začal si malovat doma i ve škole, jak sám říká, „sketchoval“¹⁶ si i do školních sešitů.

¹⁵ Z rozhovoru s informátorem Polem

¹⁶ Sketch – skica, návrh pozdějšího výtvoru. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 205 s. ISBN 978-802-4729-077.

„Vždycky tak jednou za tři tejdny, když bylo na barvy, tak se šlo na protihlukový stěny, vyzkoušet si něco novýho, nový styly.“¹⁵

A takhle probíhal celý rok, hned po škole se s Dannym vydávali na předem domluvená místa a tam si zkoušeli svá díla. Ani jeden z nich neměl ještě řidičský průkaz, takže využívali místa v dosahu vlaků a autobusů

„Ve druháku jsme začali trochu přitvrzovat, protože sen každýho writera je dělat na místech, kam se jen tak někdo nedostane. Začali jsme dělat pár „chromů“¹⁷ v ulicích, boční uličky ve městech, to je o trochu vyšší level.“¹⁵

Převážně ale dál chodili tvořit na legální plochy, které jsou i mimo jiné místem setkávání s jinými writery. Tato místa navštěvují začátečníci i taková jména, která jsou v této subkultuře významným pojmem.

„Legál je bez adrealinu, můžeš se ukázat, vypilovávat styl, není to špatný, je tam pohoda.“¹⁵

Na legálech se také pořádají „jamy“¹⁸, jsou to předem připravené akce, o kterých si writeři mezi sebou dají vědět a setkají se. Komunikace probíhá prostřednictvím sociálních sítí, blogů a webových stránek. Také se pořádají privátní jamy, které si mezi sebou oznámí jen malý okruh writerů.

„Jamů je už v dnešní době strašně málo, nemá to už takovou atmosféru jako dřív.“¹⁵

Ač je jam pořádáný v přátelské atmosféře, má svá nepsaná pravidla. Ti nejlepší writeři mají logicky ta nejlepší místa, tzn. velkou plochu pro malování, a tzv. „toys“¹⁹ mají místa někdy až desítky metrů daleko.

¹⁷ Chrom – stříbrno-černé graffiti. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 205 s. ISBN 978-802-4729-077.

¹⁸ Jam - organizovaná shromáždění jednotlivých členů subkultury graffiti

¹⁹ Toy (čes. hračka) – výraz označující začátečníka nebo tvůrce, jehož výtvořiny nejsou příslušníky dané subkultury příliš ceněny. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204 s. ISBN 978-802-4729-077.

„Můj první jam byl v Chrudimi na zastávce, samozřejmě jsme s Dannym malovali na takový poměrně malý zdi. Bylo to někde úplně vzadu, ani k tý zdi nebyl moc dobrý přístup, protože tam bylo křoví, no, prostě jsme měli nejhorsí místa.“¹⁵

Polo vysvětluje, že pokud se writeři účastní jamů pravidelně, dostávají se do povědomí ostatních a získávají na prestiži. Je to samozřejmě ovlivněno i tím, co a jak malují, jak se zlepšují a jakým stylem se prezentují.

„Díky tomu, že se zlepšuješ, se posouváš dál a pak i na jamech získáváš lepší místo. Můj osobní vývoj, hodně jsem na sobě makal, pomaloval jsem kde co a snažil jsem se vytvořit vlastní styl.“¹⁵

Podobu stylu podmiňuje cokoliv, pravidlem vždy zůstává zákaz kopírování stylu někoho jiného. Je ale pravdou, že se někteří ztotožňují například s „Wildstylem“²⁰, který k nám přišel z Německa. Jednalo se o nový trend v pouličním malování.

„Tenhle styl má určitý specifický znaky, ale každéj writer si to přetransformovává do své podoby.“¹⁵

Ve třetím ročníku střední školy se Polo a Danny seznámili s Doogym a založili si novou crew.

„Tohle období už nebylo jen nevinný chození po legálech. Snem každého writera je dát si panel, metro, bejt někde vidět, vysoko, protože když jsi vysoko, tak jsi prostě vidět a dáváš najevo, čeho seš schopnej. Takže hlavní naše působiště byly tratě, legály, jamy a taky jsme chodili boombit město tagama. Když už jsme měli pocit, že máme něco odmalováno, tak jsme se začali soustředit hlavně na vlaky. Ze začátku motoráky, regionály, ty jsou míň hlídaný.“¹⁵

Pohybovat se v tomto prostředí znamená důvěru a sehranost naprosto ve všem. Kontrola vytipovaného místa vyžaduje někdy i dvouhodinové obhlížení daného objektu.

„Kolikrát jsme se vraceli domů až v ranních hodinách.“¹⁵

²⁰ Wildstyle (čes. divoký styl) – styl, který využívá pro příjemce neznalého kódu téměř nečitelná, různým způsobem propletená písmena. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 205 s. ISBN 978-802-4729-077.

V závěrečném ročníku střední školy, ve „čtvrtáku“, jejich vášeň v podobě graffiti nabrala daleko větších otáček. Tomu jistě napomohla skutečnost, že se chlapci stali držitelé řidičských průkazů, čímž se jejich pole působnosti značně rozšířila. A tak nastalo nejaktivnější období této crew.

„Průměrně jsme tak za jeden týden zvládli tři akce, tři večery v týdnu, v jiný části republiky, tak taková byla naše bilance.“¹⁵

Lokality si převážně vybírali společně. Také je důležité zmínit se o spolupráci s jinými crews, které fungují na bázi pozvání do lokality, kterou hostitelská crew dobře zná. Na oplátku pozvaná crew zase zve do jí známých lokalit.

„Stalo se, že jsme jeden den byli v Ostravě, Plzni a Praze. Nejde dělat furt v tom svým okolí, chceš se dostat i někam jinam.“¹⁵

Zhruba toto tempo vydrželo skupině rok a půl.

„Do půlky čtvrtáku nikdo pro nic jinýho nežil. Nikde nebyl žádný větší problém, vždycky jsme stačili zdrhnout.“¹⁵

První opravdu velký problém nastal na jednom nádraží, kde crew dělala „whool train“²¹ - dva tři vagóny, když už byly vlaky skoro hotový, objevili se policejní strážníci.

„Chybělo pár posledních čar, skoro už seskakují ze žebříku a vidím 30 metrů od nás rojnice 15-20 policajtů. Když jsem je zahlídnul, tak jsem se hned otočil na kluky a zařval na ně: „Zdrháme! Jsou tady bengá!“ Tak jsme seskočili ze žebříku a zdrhali jsme, když viděli, že utíkáme, tak začali utíkat taky. Běželi jsme každé na jinou stranu, to už jsme měli nacvičený. Musíš si taky zmapovat terén, to je součást přípravy.“¹⁵

Goodyho s Dannym chytili, Polo se jako jediný stačil schovat.

„A pak jsem utíkal. Po dvaceti minutách, když už jsem se chtěl zvednout, tak najednou vidím rojnici světel, z níž se ozývá: „Byli tři a jeden běžel někam sem!“ a půl metru přede mnou byl ostnatej třímetrovej plot, když už byli asi 10 metrů ode mě, tak jsem vyskočil na ten plot a přehoupl se na druhou stranu. První mě doběh‘ a chytil mě za nohu a stáhnul mě, ale já jsem ho kopl do ksichtu a tak mě pustil a já jsem se přehoupl‘ na druhou stranu, ale zachytil jsem se za kalhoty a visel jsem tam vzhůru

²¹ Whole train (čes. celý vlak) – dílo pokrývající celou soupravu metra či vlak. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204 s. ISBN 978-802-4729-077.

nohama sotva jsem dosáhl na trávu. Řvali na mě, že jsem zmrda, že mě stejně chytěj'. Trhal jsem si ty kalhoty a rval jsem si za tu nohu, abych tam nezůstal viset. Pak když jsem spadnul na zem, tak jsem slyšel: „Stůj nebo střelím!“ Tak jsem se na chvíli schoval za stěnu uhelného skladu a běžel jsem dál, kde byl sklad kolejnic a pražců. Tak jsem zaběhl na třetí hromadu do 5-6 metrový vejšky a tam jsem ležel. Natáhl jsem se úplně nahoru a tam jsem ležel tak 5 hodin. Pak když jsem koukal, že už tam nejsou, tak jsem jel na byt ke kamarádovi, kterýho už pustili z výslechu. Samozřejmě, nepsaný pravidlo, že nepráskneš crewmena - člena crew.“¹⁵

Tento incident se pro členy crew stal zlomovým. Dusty s Patrikem dostali podmínku, a tím se situace náhle změnila.

Od této doby už nic nebylo jako dřív. Polo, který nikdy žádnou podmínku nedostal, se paradoxně graffiti věnuje nejméně, jezdí malovat tak 5 až 10x za rok. Jeho život se od té doby poměrně změnil, i když sám říká: *„Nikdy jsem s malováním neskončil a ani s tím nadobro končit nehodlám. Kluci se asi po půlroční pauze vrátili skoro do stejného tempa jako jsme měli kdysi.“¹⁵*

Pro Pola graffiti znamená adrenalin, zábava, zážitky. Graffiti vnímá spíše jako druh zábavy, nepodmiňuje tomu celý svůj život.

„Crew pro mě jako rodina není, s těma lidma jsem trávil spoustu času, hodně dobrý kamarádi, byla s nima zábava, spojovala nás tahle vášeň. Etapa života, která měla tendenci se vyvíjet a posouvat, ale je to spíš rekreační záležitost. Měl jsem období, že to bylo jako droga, potřeboval jsem to, strašně moc, ale nastalo období jiných priorit. Odpočinul jsem si o d toho, ale o to víc mě to pak baví a těším se na to.“¹⁵

4.2 Danny

Narodil se v roce 1989 *„Svůj první „piece“²² jsem udělal někdy na základce. V té době to pro mě bylo něco nového. Když jsi teenager, tak se jedná o něco, co je barevné, člověk vlastně pořádně neví, co to je a působí to na Tebe hrozně svobodně a nespoutaně.*

²² Piece (čes. kus, dílo, práce) – vytvořený konceptuálním umělcem. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 204s. ISBN 978-802-4729-077.

Přesně tohle mě tehdy chytlo, začal jsem se zajímat, o co jde, a postupně jsem do toho pronikal“.²³

Na střední škole se Danny seznámil s Polem, který se o graffiti také zajímal.

„Dost dobře si pamatuju první den v prváku, sednul jsem si do lavice a přišel nějaký kluk, zeptal se mě, jestli tady mám místo, já na to kevnul. Při hodině jsem si začal dělat nějaký sketche a Polo, jak se představil, mě u toho sledoval, řekl jsem mu, co na mě tak civí a on, že taky začíná malovat graffiti.“²³

Od té doby bylo ústředním tématem hovoru mezi Dannym a Polem graffiti. Dva roky malovali pouze ve dvou a ve třetím ročníku se jejich crew rozšířila o nového člena – Goodyho.

„S Polem jsme měli název crew, ale když se k nám přidal Goody, tak jsme se přejmenovali a založili jakoby novou crew.“²³

„Ač jsme byli s Polem proti Goodymu „vymalovanější“, přinesl do naší crew docela novou inspiraci, možná to bylo i tím, že nebyl takovej zevl jako my. Chodil na gympl a byl takovej intelektuálnější než my. Možná právě díky týhle rozmanitý sestavně jsme byli tak originální. Každý měl trochu jinou představu, jak finální dílko bude vypadat, ale když jsme to dali dohromady, vznikly newvěřitelný věci.“²³

V začátcích měla crew vše připravené na papíře, ale postupem času převážně improvizovala.

„Bylo období, kdy jsme byli sehraný jak nikdo.“²³

Jak už jsem se dozvěděla z předchozího rozhovoru, rok od roku se jejich počínání stupňovalo.

4.3 Goody

Patrik se narodil v roce 1987. Ke graffiti ho přivedl hip hop, který poslouchal řadu let.

²³ Z rozhovoru s informátorem Dannym

„Dříve byl hip hop skoro nedílnou součástí graffiti, vlastně tvořily takový celek. Já jsem se do malování zpočátku moc nehrnul, měl jsem pocit, že nemám takovou představivost a výtvarný nadání. Zajímala mě hlavně muzika.“²⁴

Po čase ale Goody stejně graffiti podlehl a začal zkoušet malovat.

„Věnoval jsem se tomu jen okrajově, měl jsem okolo sebe lidi, který malovali docela dlouho a byli v tom fakt dobrý. Teoreticky jsem o tom věděl dost, ale prakticky jsem si s tím moc rady nevěděl.“²⁴

Goody vzpomíná, jak ho kamarád vzal na legální plochu, kde si mohl vyzkoušet svoji tvorbu přímo na stěně.

„Přesně si pamatuju, že jsem měl dvě plechovky s barvama, stříbrnou a černou.“²⁴

Goody se graffiti věnoval spíše sporadicky, nepatřil do žádné crew, jen příležitostně navštěvoval legály, občas nějaký ten jam. A právě legál se stal místem, kde se poprvé setkal s Dannym a Polem.

„Tehdy si tam něco zkoušeli, já jsem je pozoroval, protože nebyli úplně špatný. Po chvíli jsme se dali do řeči a tím to všechno začalo.“²⁴

Polo, Danny a Goody se dali dohromady a založili si vlastní crew. Díky tomu, že Goody bydlel ve stejném městě, kam chodil Polo s Dannym na školu, mohli se velmi často scházet.

„Ze začátku bylo hlavní všechno „zbombit“²⁵ a mít toho co nejvíc. Potom jsme se začali soustředit na vlaky. Byl to úplně jinej level, než to, co jsem dělal dřív.“²⁴

Dva roky tato sestava objížděla celou Českou republiku a zanechávala po sobě stopu v podobě graffiti.

„Po střední se to všechno změnilo, já jsem se dostal na medicínu a moje priority se rázem změnily, taky toho času začalo ubejvat a na graffiti už moc nezbejval prostor.“²⁴

²⁴ Z rozhovoru s informátorem Goodym

²⁵ Zbombit (z angl. to bomb = bombardovat) – co nejvíce pomalovat např. město tagama. SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 205 s. ISBN 978-802-4729-077.

Goody momentálně pořád studuje, ale na příležitostné malování si čas vždycky najde.

„Je to pro mě zábava, která mě naplňuje, rázem se stávám někým jiným a nemusím nikomu vysvětlovat co a proč. Je to jinej svět, pro mě je to útek od reality a běžnejch starostí, kterejch má v dnešní době dospělej člověk víc než dost.“²⁴

„Co mě na tom nejvíc baví, je ten adrenalin a to, že po mně něco zůstane. Baví mě na tom ty dvě tváře, večer si oblíknu nenápadný, většinou tmavý hadry, do ruky plechovku a vyrážím do ulic. Přes den jdu pak kolem svýho díla a prohlížím si ho za denního světla, lidi chodí okolo a vůbec netuší, že autor tohohle díla stojí před nima.“²⁴

„Pár lidí mi už řeklo, že jsem blázen, když dělám medicínu a hodlám si svoji kariéru podělat nějakým zápisem v trestním rejstříku, já si už ale samozřejmě vybírám do čeho půjdu a do čeho ne. Dřív jsem o tom tolik nepřemýšlel, ale dneska si dávám větší pozor. Jdu už jen párkrát do roka, ale rád se sejdu s Polem a Dannym, přece jen jsme toho spolu pomalovali dost. A nejednou nám šlo i o kejhák. To, že studuju medínu, neznamená, že jsem člověk, kterej se neumí chovat nějak nestandardně nebo trochu ujetě. Ve světě se dějou mnohem horší věci, než jsou pomalovaný baráky a metra, takže jestli mě zase někde chytnou tak ok, ale ve finále pak budu já ten, kdo nějakýmu policajtovi diagnostikuje frakturu pravý nohy, když se honil za nějakým writerem. Dělán si legraci, ale když vidím ten Tvůj výraz, jak Ti v hlavě šrotuje, to že člověk jako já může dělat takovýhle věci dohromady.“²⁴

Nechtěla jsem dát najevo, že jsem z tohoto příběhu překvapená, bohužel či bohudík, jsem si uvědomila, že jsem byla z počátku našeho hovoru spoutaná klasickými stereotypními představami. Člověk studující medicínu by přece měl být slušný, všeobecnými pravidly řídicí se a normy nepřekračující občan. Avšak právě tato definice majoritní společnosti se ukázala jako absolutně neplatná.

První začlenění mezi ostatní nastalo asi po necelém půlroce, kdy se Goody společně s ostatními členy crew rozhodli účastnit jednoho jamu. Nastalo setkání s ostatními členy subkultury graffiti. Podle Goodyho slov není úplně jednoduché integrovat se mezi ostatní, protože jste tzv toy. Uznání si musíte zasloužit, musíte si získat svůj styl, musíte být originální. Vaše dílo musí být vidět.

4.4 Tary

„Vždycky jsem spíš kamarádil se staršíma klukama, byli jsme taková parta, která spolu trávila většinu volného času. Naším domovem byl skate park, já a kámoš jsme jezdili na biku a čtyři z nás na skatech. A jak čas utíkal i naše parta se měnila, zevlování v parku nás už moc nebralo, a tak to chtělo něco nového. Jelikož skejtáci nemají ke graffiti daleko, začali jsme se víc zajímat právě o tohle. Já a dva kámoši jsme tomu časem propadli úplně. Stala se z nás „crew“ a de facto jsme se úplně oddělili od zbytku naší party. Všechno to začalo dost nevinně, zjistili jsme si, kde se dají sehnat barvy, a začali jsme si to zkoušet. Doma jsem si začal malovat návrhy, vytvářet nové kombinace, i když vesměs jsem se inspiroval tím, co jsem viděl v ulicích nebo na webovkách o graffiti. Když na to teď vzpomínám, tak se musím docela smát, jak jsme si mysleli, že jsme hustý, když načmáráme pár nějakých různých barevných čar.“¹⁴

Tary vzpomíná, jak se snažil vymyslet svůj pseudonym – tag, který chtěl šířit po ulicích. A také jak se se zbytkem crew domlouvali na tom, jak se budou jmenovat. V té chvíli si začal uvědomovat pravidla této subkultury.

„Pamatuju si, jak jsme šli s klukama na první akci, bylo to večer, pamatuju si, jak mezi náma byla cejtít nervozita a určitá dávka strachu. No, není se čemu divit, taky nám v té době bylo šestnáct, sedmnáct. Držel jsem tu plechovku jak prase kost, ale cejtíl jsem se božsky, adrenalin mě rozpumoval celý tělo.“¹⁴

Po základní škole Tary nastoupil na střední školu do Hradce Králové, kde byl na internátu. Díky tomu se jeho život stal svobodnějším, nemusel lhát rodičům, kam jde a kdy se vrátí. Tento způsob života se stal živnou půdou pro věnování se graffiti naplno. Hradec bylo větší město než Taryho rodné město, a tak nabízel daleko víc možností, kde by se graffiti dalo tvořit. Na víkendy se vracel domů a se svojí původní crew se scházeli dál.

„Naše crew fungovala necelej rok, ale kluky to časem přestalo bavit, nebyli do toho zažraný jako já.“¹⁴

Ve druhém ročníku na střední škole se Tary začal vracet domů jednou za čtrnáct dní.

„Doma jsem řek‘, že mám dost učení nebo že chci zajít s klukama na pivo. Naši si mysleli, že tam zůstávám kvůli tomu, že jsem si našel holku, tak jsem je v tom nechával.“¹⁴

Díky seznámení se s hradeckými writery se Tary dostal do nové crew. Další dva roky se jeho život točil jen okolo graffiti.

„Jezdili jsme po všech možnejch jamech, kde jsme získali nový kontakty a pak se to rozjelo ve velkym. Ulice nám začaly bejt malý a chtěli jsme se posouvat a tak jsme začali dělat vlaky.“¹⁴

Tary se přiznal, že kvůli graffiti zanedbával školu a díky tomu měl napjaté vztahy s rodiči. Ti se o jeho zálibě dozvěděli až po roce a půl.

„Máma něco tušila už dřív, ale rozhodně netušila, v jakým rozsahu se tomu věnuju.“¹⁴

Po čase se Tary ke svému počínání přiznal, rodiče s tím nesouhlasili, ale bylo už těžké s tím něco dělat. Nelegální počínání logicky provázely různé postihy, kterým se ne vždy dá vyhnout. Tary nakonec střední školu dokončil a tím skončila i další etapa jeho života. Bezstarostný život studenta.

„Po škole to začalo bejt jiný, musel jsem si najít práci a tím se změnily i moje priority.“¹⁴

„Ke graffiti jsem se dostal párkrát do měsíce a najednou už to nebylo takový, každodenní kontakty s crew byly najednou přetřhaný a už nebyl čas se scházet.“¹⁴

Skoro celý rok se David graffiti nevěnoval. Jak sám říká, nastala doba temna.

„Přestal jsem tvořit venku, protože samotnýho mě to nebavilo, jen jsem si občas dělal nějaký návrhy na papír.“¹⁴

„Po dlouhý pauze jsem se rozhodl jet zase na jeden jam, potkal jsem tam člověka, kterej se začal věnovat street artu. Dost mě to namotivovalo a začal jsem se o street art víc zajímat.“¹⁴

Tary se street artu věnuje dodnes, říká, že je to pro něj jistá vývojová fáze pramenící z graffiti. Street art se od graffiti liší hlavně tím, že autoři street artu si svá díla většinou dělají sami, nevytvářejí crew, i když i zde najdeme jisté výjimky. Chtějí oslovit širší veřejnost, nekomunikují jen v rámci dané subkultury.

„Pochopil jsem, že dělat si své věci sám není až zase tak špatná věc, jen se na to musíte začít koukat trochu jinak“¹⁴

Street art se jako graffiti vytváří v legální i nelegální podobě, pořád tam zůstává jistá dávka adrenalinu, což je primární důvod, kvůli kterému se jim většina lidí věnuje.

„Klasický graffiti mám rád, ale mám pocit, že jsem se posunul dál, mám už něco namalovanýho, možná je to i tím věkem a asi už si nepotřebuju dokazovat něco v rámci crew a tak si v klidu maluju, lepím ty své dílka v podobě street artu.“¹⁴

Tary se díky graffiti a street artu nakonec rozhodl přihlásit na uměleckou vysokou školu, kde aktuálně studuje.

5 Pozorování

Při svém terénním výzkumu jsem měla možnost pozorovat jednotlivé členy, ale i celkové fungování crew. Do množiny writerů patří příslušníci všech sociálních a etnických skupin, lidé s různým stupněm vzdělání.

Jak jsem již zmiňovala, zkoumaná skupina má tři členy, konkrétně tři muže. Všichni své nejsilněji prožívané období graffiti mají za sebou. Dodnes se ale jako kamarádi stýkají a zhruba desetkrát do roka spolu vyrážejí na nejrůznější jamy, legály nebo na vlaková nádraží. Měla jsem možnost sledovat jejich tvorbu v legální i nelegální podobě. Počínání se logicky v těchto dvou podobách značně liší. Ilegální tvorbě předchází důkladná příprava, která spočívá ve znalosti vytipovaného terénu, sehranosti skupiny.

Při výběru místa ke sprejování jsou writeři ovlivňováni následujícími aspekty: Při hledání vhodného místa pro své dílo musí každý writer, každá crew věnovat nějaký čas přípravě spočívající ve sledování objektu, vhodném načasování - někdy je nutné konkrétní lokaci mapovat i několik hodin.

„Tak jako surfař čeká na vhodnou vlnu, čekáme my na vhodnej okamžik, kdy se můžeme pustit do díla.“¹⁵

Důvěra je základním pilířem celé crew. Pokud se nemůžete spolehnout na každého z členů vlastní skupiny, pravděpodobnost úspěšnosti vašich akcí nebude nijak vysoká. Zrada se v této subkultuře jednoduše nepromítá. Hierarchie této subkultury tkví v tom, že se writeři snaží být co nejoriginálnější, snaží se mít svůj vlastní, na první pohled identifikovatelný styl. Styl ale také není všechno, vytvářená díla musí být vidět, pokud dílo writera nebo celé crew není vidět, ostatní členové subkultury se o tobě nedozvědí. Počínání writerů je spojením kvalitativního, ale i kvantitativního malování. Důvodem této motivace je uznání a obdiv ostatních writerů. Takový writer se pak označuje jako „Král“²⁶. Cesta k tomuto všeobecnému uznání však není jednoduchá. Pokud se vaše dílo někomu z writerů nelíbí, jednoduše vám ho přemaluje a tím dá najevo, že vaší práci pohrdá a vy sami nemáte mezi writery co pohledávat. „Války“ mezi crews jsou poměrně

²⁶ Král – „King“ toto označená je nevyšším možným statusem, který writer může získat, stává se tak uznávanou autoritou.

běžnou záležitostí a vyjadřování neúcty k dílům jiných writerů je takřka na denním pořádku.

Interakce této skupiny probíhá v závislosti na četnosti osobního kontaktu jejích členů. Dříve se tato crew scházela i třikrát do týdne, poté se její setkávání omezila na víkendy a dnes se spíše prodlužuje i na měsíční intervaly.

Členové crew spolu komunikují především v rámci sociálních sítí, internetových stránek a blogů.

Pro vytváření graffiti a street artu jsou rozhodující určité podmínky, jež jsou pro ně zároveň limitující. Jednu z nejkomplicovanějších překážek představuje nelegální počínání. Tato skutečnost dělá z writerů určitý druh štvané zvěře, psance, kteří prchají před rukou zákona.

Subkultura graffiti je po genderové stránce jednoznačně nevyvážená, protože graffiti je především výsadou mladých mužů. Tato subkultura má sice několik zástupkyň v řadách ženského pohlaví, ale jedná se víceméně o výjimky. Vydobýt si respekt a uznání z pozice ženy - writerky je v převážně maskulinním prostředí takřka nemožné. Jasným důkazem diskriminačních postojů vůči ženám zabývajícím se graffiti uměním jsou i radikální názory několika členů mnou zkoumané crew.

Street art je v tomto směru benevolentnější, ženy, které se neúspěšně snažily prosadit v graffiti, tak alespoň našly své uplatnění právě v rámci tohoto o něco mladšího vizuálního vyjádření.

Hodnoty a normy jednotlivých členů jsou stejné nebo podobné. Důraz je kladen na důvěru. Tento úzký vztah je zároveň nezbytnou složkou celé crew. Respektování interních pravidel této skupiny je pro všechny samozřejmostí – pravidlo číslo jedna: při možném dopadení policejními příslušníky nikdy neprozradím ostatní jména writerů své ani jiné crew. Pokud writeři, potažmo crew, přijmou pozvání od jiné crew, automaticky se stávají hostiteli a jejich nepsanou povinností je pozvání oplatit. Tímto způsobem o sobě dávají vědět a získávají kontakty. Velice důležitým místem setkávání je jam, zde se nabízí možnost porovnávání jednotlivých děl mezi sebou. Legál je ideálním místem pro hledání inspirace a také přímý kontakt s členy této subkultury. Setkání se většinou odehrávají v přátelské atmosféře. I na jamu platí jistá nepsaná pravidla. Největší autority a jména, která se v této subkultuře pohybují už řadu let, mají ta nejlepší místa na

malování a podle toho se stupňují místa pro ostatní. Zjednodušeně řečeno, ti nejlepší mají nejlepší místa a začátečníci „toys“ malují na stěnu až na samém konci na těch méně populárních místech. Fotky z jamu se pak publikují na webových stránkách a tím se také v rámci skupiny postupně zviditelňují jednotliví writeři. Začínají být vidět, a tudíž stoupá i jejich prestiž.

Díky metodě sněhové koule jsem se během svého výzkumu seznámila s Tarym, který se věnuje street artu. Měla jsem příslibené ještě dva informátory, kteří se zabývají výhradně street artem, bohužel, nastaly jisté komplikace a tak se v této práci musím spokojit pouze s jednou výpovědí. A tak nemám jiné srovnání, jiný pohled na toto o něco mladší odvětví graffiti.

Třídících znaků, podle kterých lze subkulturu definovat a jednotlivě rozlišovat, je velmi mnoho. Začátečník musí nejdříve přijmout pravidla a tradici graffiti, roky pracovat na své technice, obětovat čas, finanční prostředky a teprve tehdy může získat uznání a přiznání osobitého stylu. Výtvarný talent může kariéru usnadnit, podstatou je ale ponoření se zcela do subkultury a nutnost žít jí.

Devon D. Brewer, sociolog, který studoval graffiti, tvrdí, že "existují čtyři hlavní hodnoty graffiti a hip hopu: Sláva, umělecký výraz, moc a povstání"²⁷ (1)

Tak jako většina subkultur i graffiti společenství má svou řeč, kterou mezi sebou jeho členové běžně používají. Zde je pár základních slangových výrazů:

Piece – věc, kus, základní jednotka graffiti, namalované jméno na ploše

Throw-up – extrémě rychlý zredukovaný piece ze dvou barev s oblémi „bobule“ tvary

Chrom – piece za použití stříbrné (výplň) a černé nebo jiné barvy (obtah)

Whole car (čes. celý vůz) – dílo umístěné přes celý vagón (včetně oken)

Whole train (čes. celý vlak) – dílo pokrývající celou soupravu metra či vlaku

Can – plechovka spreje

Cap – tryska spreje

Panel – vlak

E2E – celý panel

²⁷ Dostupné z www.artcrimes.org/faq/pamdennant.html

6 Shrnutí

Měla jsem možnost komunikovat s poměrně velmi malým okruhem lidí hlásících se k této subkultuře, takže můj úhel pohledu je prostřednictvím malého počtu informátorů značně omezen. Jednoduše řečeno se jedná o různorodé uskupení osob pocházejících ze všech sociálních vrstev obyvatelstva. Mezi příznivci nebo přímými tvůrci pouličního umění tak najdeme studenty učilišť i vysokých škol, lidi propagující volnomyšlenkářský způsob života i uznávané lékaře. Podle dostupných statistických údajů je ovšem graffiti ovládáno střední třídou. „Writeři“ pocházejí z různých rodinných zázemí, stabilních i disfunkčních. Někteří se cítí být umělci, pro jiné znamená pouliční tvorba a vše s ní spojené jistou formu překračování sebe sama. Všichni se však shodnou, že se jedná o ojedinělý druh závislosti, o výzvu, která je poháněna adrenalinem. Každý si uvědomuje, že tento životní styl - druh zábavy je řazen do skupiny ilegální, tudíž s sebou nese jistá rizika. Pro většinu dotazovaných je ale právě toto riziko tím, co ke graffiti neodmyslitelně patří. Otázka ohledně pomalovaných zdí, vlaků zní: Jedná se o vandalismus? „Je to vandalismus, ale je to jen barva.“²⁴

6.1 Je graffiti a street art „jen“ zábava nebo i způsob života? Jak je prožíván?

Výpovědi mých informátorů jsou důkazem toho, že přesah do běžného života je víc než patrný. Také si většina tento fakt uvědomuje. Převážná část writerů také přiznává, že graffiti nebo street art je zcela pohltily. A díky této skutečnosti pak také tvorbě pouličního umění přizpůsobují režim svého života - trávení volného času, výběr přátel nebo třeba investování financí, které není zanedbatelné, například jedna plechovka barvy se pohybuje mezi 100 až 200 korunami.

Způsob života a životní styl je spojen s vývojem jedince či skupiny. Jak už bylo řečeno, je spojován s každodenními činnostmi, potřebami, hodnotami. V případě mých informátorů je nejsilněji prožívané období graffiti spojeno s nejsložitějším obdobím v životě, dospíváním. Informátoři často ani přesně nevědí, co bylo hlavním důvodem připojení se k této subkultuře. Často opakovanými výrazy jsou touha zkusit něco zakázaného, okusit sílu adrenalinu. Touha po uznání a potřeba vnímat pocit

sounáležitosti. Částečná nelegálnost graffiti světa staví své členy před nelehký úkol – žít prakticky dvojitým životem. Zastávají určité role v „normální“ společnosti, ve které o jednotlivých rolích ví široká veřejnost. Naopak ve světě graffiti mají postavení nezáviselí na tom prvním v „oficiálním světě“, povětšinou se o příslušnosti mezi pouliční umělce veřejně nevyjadřují.

6.2 Existují společné znaky příslušníků této subkultury?

Současné společné znaky graffiti není jednoduché na první pohled rozpoznat. Při běžném kontaktu s writerem není patrné, jestli tento člověk maluje, protože writeři nenosí stejné nebo podobné oblečení, dávno už neposlouchají stejnou hudbu, ani se nijak podobně viditelně neoznačují. Dávno už neplatí, že člověk jezdící na skateboardu či snowboardu se musí nutně věnovat graffiti.

Jedním ze společných znaků vymezujících sociální skupinu, subkulturu, je vědomá příslušnost k této skupině.

Vědomá příslušnost ke skupině, v tomto případě k subkultuře graffiti, je neodmyslitelně spojená s identitou.

Writeři se vědomě hlásí k určité skupině, díky které se označují jako „my“. Tudíž vnímají a prožívají kolektivní identitu.

Kolektivní identita této subkultury je složena právě z jednotlivých identit každého writera.

„Identita se utváří během sociálních procesů. Jakmile je utvořena, je udržována, obměňována, dokonce i přebudována sociálními vztahy. Sociální procesy, jež se podílejí na formování i udržování identity, jsou dány sociální strukturou. Identity vytvořené vzájemným působením organismu, individuálního vědomí a sociální struktury zpětně danou sociální strukturou ovlivňují, udržují, obměňují a dokonce ji i přebudovávají. (...) Identita je jev, který je výslednicí dialektiky vztahu jedince a společnosti.“²⁸ str.170-171

²⁸ BERGER, L. Peter a Thomas, LUCKMANN. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. Vyd. 1. ISBN 80-85959-46-1

Pojem, který je nutné vymežit, je suma specifických vzorců jednání, které sociologové označují slovem subkultura.

Pojem subkultura se ve společenských vědách začal používat ve čtyřicátých letech 20.století. Zabývalo se jím mnoho autorů, ale tak jako pro většinu definic v sociálních vědách platí, že ani pro tento pojem neexistuje žádná jediná a přesná definice.²⁹

„Termín se užíval a užívá jednak pro označení typologické kategorie, tj. dílčí varianty většího kulturního celku, jednak jako kontrakultura v protikladu k většímu celku negující některé kultury dominantní.“³⁰

Ve své knize Kmeny autor Vladimír 518 popisuje subkulturu těmito slovy.

„Města jsou jako vězení a jejich ulice labyrinty, ze kterých se snažíme vymotat. Na cestě za svobodou potkáváme spiklence, se kterými malujeme paralelní mapy našeho světa a sepisujeme nové mytologie, jež nám mají pomoci přežít. Oblékáme se při tom do vlastních uniforem a mluvíme jazykem, kterému rozumíme jen my sami. Schováváme se ve stínech znaků a v místech, kam nemůže kapitál. Pro ostatní jsme buď neviditelní, anebo výtržníci, kteří se odmítají chovat „normálně“. A přitom nechceme nic jiného než žít svým vlastním způsobem. Jsme kmeny, které nově obydlují město.“^{31 str. 8}

Nová identita vyjádřená skrze subkulturu graffiti, která primárně bojovala proti apatii, anonymitě a způsobu konzumního života v New Yorku, je pro mnohé podstatná a aktuální i dnes. Avšak v současné době už není pravidlem, že graffiti se věnují pouze lidé ze sociálně slabších vrstev nebo lidé na okraji společnosti. S graffiti a street artem se ztotožňují jednotlivci z řad umělců, příslušníci středních i vyšších tříd.

Když se na tuto subkulturu podíváme z genderového hlediska, zjistíme, že je značně nevyvážená. Ač se aktuálně nacházíme ve 21.století a stereotypní představy o výhradně maskulinních společenstvích zní už poněkud anachronicky, představuje graffiti zářný příklad, kdy je společenství - potažmo subkultura - založené na převážně mužském osazenstvu.

²⁹ SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077.

³⁰ (srov. Geist, 1992; Hendl, 2005; Kol., 1996; Jandourek, 2008). SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 31 s. ISBN 978-802-4729-077.

³¹ VLADIMÍR 518 a Karel VESELÝ. Kmeny. Praha: Biggboss; Yinachi, 2012. 8 s. ISBN: 970-80-903973-2-3

Jak writeři definují sami sebe je propojeno s jejich individuálními motivacemi, které jsou hnací energií jednotlivých členů této subkultury. Motivaci definuje velký sociologický slovník jako „*psychický stav vyvolávající činnost, chování či jednání zaměřující se určitým směrem*“.³²

Stigma je značná odlišnost s negativním sociálním dopadem. I tak by se dalo definovat stigma. Podobně tomu bylo i v minulosti, takto se označovaly osoby, které se nějakým způsobem, činem, zjevem nebo vyjadřováním, lišily od většinové společnosti.

A nejen graffiti je toho živým důkazem, právě jeho zrození stojí na stigmatizované skupině lidí z okraje společnosti, kteří nežili v přepychu a tímto vizuálním projevem se snažili vyjádřit svou nespokojenost a současně poukázat na nadutost a hloupost konzumní společnosti.

Graffiti od dob svého počátku zaznamenalo velké změny, ať už ve vizuální podobě tak v samotné myšlence. Jednou z nejvýraznějších je nová forma tohoto uměleckého směru nazývaná street art. Tradiční sprejování doplňuje a částečně nahrazuje použitím polystyrenů, šablon, nálepek. Současně se objevila řada nových stylů, které ovlivňovaly a stále ovlivňují podobu samotného graffiti.

Neodvratná vývojová změna nastala i v primární myšlence graffiti. Dnes už snad ani neexistují hranice mezi pouličním a „galerijním“ uměním. A právě tento trend s sebou přináší novou generaci lidí, kteří se k této subkultuře hlásí.

Writeři definují sami sebe různorodě, záleží na individuální motivaci, která je hnací silou pro každého z nich. Z psychologického hlediska vznikají motivace na základě potřeb, které každý z nás má a snaží se je uspokojit.

Pierre Bourdieu vychází z myšlenky, (..) „*že principem lidského jednání je většinou zcela něco jiného než záměr, jde o získané dispozice, které umožňují a vyžadují chápat jednání jako orientované k tomu či onomu cíli, aniž se přitom dá říct, že vědomé sledování onoho cíle je jeho principem*“.³³

³² Velký sociologický slovník: 1. Svazek A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747s. ISBN 80-718-4164-1

³³ BOURDIEU, Pierre. Teorie jednání: Raisons pratiques: sur la théorie de l' action. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1998. 126 s. ISBN 80-7184-518-3

Graffiti tak v tomto pojetí můžeme ilustrovat tak, že pro většinu writerů není nejdůležitějším cílem mít co nejvíce posprejovaných zdí, vlaků a vůbec veřejných ploch, ale důležité jsou získané dispozice, které umožňují naplnění potřeb každého člověka. Tyto získané dispozice si můžeme představit na zájmech jednotlivých writerů:

6.3 Jaký je rozdíl mezi graffiti a street artem, jak ho vnímají sami autoři?

Polo:

„Graffiti je o čistém malování; kdežto street art je i o vylepování plakátů, používání šablon, polystyrénu atd. Já se na to rád koukám a street art uznávám, ale nechystám se tuhle techniku používat. Baví mě spíš klasický graffiti.“¹⁴

Danny:

„Já mám street art rád a některý věci mi přijdou fakt hodně vymakaný, ale moc neuznávám to, jak se to zkomercializovalo. Neuznávám lidi, co se tím živěj.“²¹

Goody:

„Na graffiti mám taky mimo jiný rád komunikaci a souhru v rámci crew a to se myslím ve street artu moc nepraktikuje, většinou si writeři svý dílka dělaj sami. Street art je ale zase možná malinko svobodnější, protože se „neomezuje“ jen na písmo a používá i různé šablony, nálepky, což je zase o něco kreativnější. Já na rozdíl od Dannyho obdivuju lidi, co se street artem živí, možná je to v rozporu s podstatou pouličního umění, ale proč by svoje nadání nemohli využít k výdělku. Upřímně, na street artu se mi nejvíc líbí, že se mu věnuje daleko víc holek oproti graffiti.“²²

Tary:

„Klasický graffiti mám rád, ale mám pocit, že jsem se posunul dál, mám už něco namalovaného, možná je to i tím věkem a asi už si nepotřebuju dokazovat něco v rámci crew, a tak si v klidu maluju, lepím ty své dílka v podobě street artu. Neomezuje mě to jen na psaní písmen v různých podobách, ale můžeš malovat cokoli, já třeba hodně používám hlavy zvířat, kterejma se snažím vyjádřit třeba svoje pocity nebo tím chci upozornit na nějaký třeba celospolečenskej problém.“²⁴

Názory na street art a graffiti samotných autorů se přirozeně liší, dá se říct, že mezi writeri existují výrazná dělení na tři hlavní kategorie. Writeři, kteří uznávají graffiti v jeho puristické podobě, by v zásadě odmítli být za svá díla honorováni. Tito writeři se váží ke kořenům graffiti a mají tendenci podporovat převážně ilegální graffiti.

Mladší varianta, jak změnit šedivý prostor velkoměst, nazývaná street art má také svou specifickou skupinu příznivců. Pro Taryho, který se dříve věnoval graffiti, je street art další vývojovou fází jeho umělecké tvorby. Přiznává, že kdyby ho street art živil, nezlobil by se.

Definice graffiti podle právních předpisů je dosti nejednoznačná. Obec, která umístí reklamu na svém území, se tak automaticky stává jejím právoplatným majitelem a reklama ve všech svých podobách jí podle všech norem náleží. Obyvatelstvo dané obce s tímto faktem nezmůže prakticky nic. Každodenní setkání tváří v tvář reklamním plochám a sloganům je proto nedílnou součástí života v dané lokalitě.³⁴

Graffiti umělci argumentují tím, že mají stejné právo vyjádřit své názory či životní postoje jako jednotlivé korporace využívající reklamu pro svou propagaci. Pouliční reklamy a velké billboardy se staly přijatelnou či víceméně trpěnou součástí krajiny, jejich umístění a rozšíření závisí povětšinou na majetných podnicích. Veřejnost v rámci této problematiky nezmůže a často ani nechce činit jakákoli protiopatření. Umělci je pak vnímána jako nespravedlivá skutečnost, že často nevkusné a nudné komerční obrázky mohou bez problému okupovat ulice měst, zatímco jejich vlastní umění je z těchto lokalit vypuzováno s označením „nelegální“.³⁵

³⁴ [cit. 2013-04-14]. Dostupné z www.artcrimes.org/faq/pamdennant.html

³⁵ [cit. 2013-05-9]. Dostupné z www.artcrimes.org/faq/pamdennant.html

6.3.1 Legální a ilegální stránka

Pouliční umělecké počínání se rozlišujeme na stránku legální a ilegální. K beztrestnému sprejování slouží legální plochy, což jsou přímo pro writery vyhrazená místa, kde se tito umělci mohou plnohodnotně realizovat, vypilovávat své styly. Prakticky každý „legál“ je přirozeným místem pro setkávání všech členů této subkultury, ať už začínajících či velkých jmen. Na legálech se pořádají jamy neboli organizovaná setkání, která jsou většinou doprovázena hudbou a uvolněnou atmosférou. Řekněme, že pro začínající tvůrce to je jistá forma workshopu a pro již zkušené autory dobrá forma prezentace. Pro všechny je to ale možnost zviditelnění a upozornění na sebe a svou tvorbu.

Druhá podoba graffiti a street artu je forma ilegální, objevující se na zdech domů, vlacích, kulturních památkách, tedy na veřejných a pro jakoukoli formu umění zapovězených místech. Podle § 257 (poškození cizí věci) trestního zákona, který nám říká, že poškození cizí věci pomalováním, postříkáním či popsáním jinou barvou nebo látkou je trestný čin. Trestní sazba za tento čin je určena na 2-8 let odnětí svobody pro pachatele, který svým jednáním způsobí škodu velkého rozsahu. Česká republika se k takovému opatření rozhodla po vzoru jiných států, které tato tvrdá opatření přijaly před několika lety.³⁶ Také samotná města začala bojovat proti graffiti a na rizikových místech se vybavila kamerami. Vlaková nádraží jsou hlídána kamerovými systémy nebo dokonce najímají pro ochranu svých prostor security služby.

Graffiti kultura lze rozdělit do dvou podob, které v důsledku představují dvě velmi odlišné subkultury graffiti. Na jednom konci jsou "hardcore" graffiti umělci, kteří odmítají být za svou práci placeni a důsledně vytvářejí svá díla ve veřejném prostoru. Na druhém konci jsou umělci, kteří mají tendenci více respektovat soukromý majetek a vnímají umění jako prostředek pro sebevyjádření. Jejich hlavním cílem tedy není snaha o šíření poselství o společenských problémech široké veřejnosti. Otázky týkající se umístění a prezentace graffiti jsou nejvíce komplexní a kontroverzní ze všech. V této oblasti zůstává základní otázkou, zda graffiti samo o sobě je legální či nelegální tvorba a zda jeho realizace ve městech přichází v úvahu. Po teoretické neboli právní a oficiálně uznávané stránce je graffiti a všechny jeho další podoby jednoduše nezákonné. Po stránce

³⁶ SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: vedení do problematiky* Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 203s. ISBN 978-802-4729-077.

individuální a umělecké je graffiti plnohodnotným uměním, které má svá specifika nejen ve vlastním provedení, ale i v dané lokaci. Mnoho lidí z běžné populace tuto formu umění vítá, obdivuje a souhlasí s jejím začleněním do prostorů měst. A současně mnoho jedinců z řad výtvarných umělců graffiti či jeho další formy odsuzuje. I tato skutečnost je nedílnou součástí graffiti – zatím stále neexistuje jednotnost v názorech a postojích laiků a samotných odborníků.³⁷

6.3.2 Komerzializace

Graffiti ve své původní podobě sloužilo jako nástroj komunikace mezi členy dané subkultury. V prvopočátcích nikdo z jeho autorů rozhodně nemyslel na zisk. Během vývoje a růstu oblíbenosti graffiti se sociální zprávy jednoduše stávaly součástí jednotlivých děl. V současné době je ovšem graffiti částečně – a těžko říci, zda úmyslně – vytrháváno z původního kontextu. V jistém smyslu je tato forma výtvarného umění „roztříštěna“ – a to jak do různých stylů, tak zároveň do různých subkultur, které se odchyľují od původního stylu a mnohdy se subkulturou graffiti vůbec nespojují. Mnozí umělci se díky graffiti a street artu snaží vyjádřit své niterné myšlenky, společenské názory či životní postoje. Inspirují se tímto stylem, možnostmi, které toto umění poskytuje, a docházejí tak osobnostního i uměleckého naplnění.³⁸

Graffiti a street art se staly populárními nástroji masové komunikace, mají vliv a jistou přitažlivost, což může být použito mnoha různými způsoby. Uplatnění graffiti v reklamě není, nejen podle mého názoru, špatný nápad. Bohužel ale v tomto případě vzniká poměrně zásadní konflikt, kdy se graffiti, svou podstatou nezávislý a ilegální umělecký projev, stává součástí reklamních spotů, tedy čehosi stoprocentně legálního a komerčního. Z tohoto pohledu je použití graffiti na podporu komerčního produktu vlastně hořce ironické.

Je to přesně opačná vize prvních writerů, kteří vyšli do ulic na začátku roku 1970 a šířili své osobní poselství do řad konzumní společnosti, primárně vyjádřené a především hluboce zakořeněné v podobě graffiti, které dávalo jasný a hlasitý signál, že nižší třídy si zaslouží stejnou míru respektu a rovnosti jako vyšší třídy.

³⁷ [cit. 2013-05-9]. Dostupné z www.graffiti.org/faq/werwath/werwath.html

³⁸ [cit. 2013-05-20]. Dostupné z www.graffiti.org/faq/werwath/werwath.html

Ač jsou street art a graffiti ve své podstatě nekomerčním fenoménem, v dnešní době se mnohdy využívá jejich silného vlivu na mladou generaci a stávají se prostředkem, jak upozornit na výrobky, jejichž cílovou skupinou jsou hlavně ti dříve narození. Za lákavý peněžní obnos nebo pro vidinu popularity daného umělce, se nakonec streetartová díla či graffiti mohou stát ryze komerčním prvkem s jasným cílem prodat reklamovaný produkt. Někteří z ortodoxních vyznavačů tohoto stylu vnímají tento fakt jako degradaci street artu (graffiti), jiní to považují za možnost etablovat tento druh výtvarného projevu na plnohodnotné umění.³⁹

Reklama a umění ulice jsou v podstatě dosti podobným jevem. Nacházejí se na ulicích a tvoří jakousi vizuální kulisu měst. Reklama vždy něco propaguje, graffiti a zejména pak street art nese často určité poselství. V dnešní době nás oba jevy obklopují už do takové míry, že si všímáme spíše jen těch pro nás zajímavých, chytlavých, nápaditých. Ostatní vědomě neregistrujeme. Tím pádem vzniká v obou „oborech“ snaha vytvořit dílo, které bude mít určitou hodnotu a potenciál oslovit co nejvíce lidí. Mezi reklamou a street artem a graffiti jsou ale také rozdíly. Dalo by se říci, že se liší ve dvou hlavních bodech. Jak už bylo zmíněno výše, reklama je ryze komerční záležitostí, která vzniká kvůli propagaci produktu a snaží se jej následně prodat. Povaha reklamy je tedy prostá- musí oslovit, být jasně čitelná, podbízivá, zapamatovatelná. V posledních letech, naštěstí, vznikají i „reklamy nové vlny“, které primárně sázejí na originalitu. Tak se reklama může stát příjemným vizuálním zážitkem.³⁸

Vztah reklamy a uměním ulic je často ambivalentní. Na jedné straně může reklama poskytnout street artu nebo graffiti možnost legálně se vyjádřit, ovšem toto vyjádření často nekoresponduje s programem a poselstvím graffiti či street artu. Umělec se musí podřít diktátu zadavatele a je často pouze „výrobce produktu“. Někteří streetartoví umělci a graffiti autoři tento způsob aplikace umění ulic odsuzují, podle nich to nemá se street artem a graffiti nic společného. Reklama jako symbol konzumní společnosti se přímo nabízí ke kritice ze strany „undergroundového“ street artu a graffiti. Tyto výpady jsou jakýsi pokusem zviklat dominantní postavení reklamy ve veřejném prostoru.

³⁹ [cit. 2013-05-11]. Dostupné z www.gl.cz/ob-vrana/18.pdf

7 Závěr

Na sklonku 60. let minulého století chtělo graffiti narušit sterilní, anonymní, konzumní a materialistické prostředí společnosti. V současnosti bojuje proti těmto faktorům stále, ale díky vlastnímu zpopularizování mezi veřejností tak může činit i legálními cestami. Navíc se stalo oficiálním a plnohodnotným stylem výtvarného umění.

Na základě získaných rozhovorů a výzkumu jsem došla k závěru, že mezi graffiti a street artem je jistý rozdíl, a to jak v jeho podobě vizuální, tak v podobě sociálního složení. Tyto dvě formy pouličního umění se navzájem ovlivňují, prolínají nebo může být jedna předstupněm druhé.

U mých respondentů převládá smysl graffiti jako druh zábavy a představuje jistý druh životní etapy. Nejintenzivněji je příslušnost ke graffiti subkultuře prožívána v období puberty, kdy jedinec své zálibě podřizuje prakticky celý život. V období adolescence a dospělosti dochází u graffiti tvůrců k jakémusi zlomu, kdy se graffiti věnovat přestanou úplně nebo částečně. Ten, kdo u pouliční tvorby zůstane, většinou jí už nepodřizuje veškerou svou činnost či volný čas.

Významnou funkcí crew a vůbec celé graffiti a street art identity je vlastní integrační funkce, která vytváří pocit sounáležitosti mezi členy této skupiny.

Samotným závěrem se dá říct, že mezi aktéry pouličního umění existuje dělení na různé kategorie, ať už na lidi, kteří se věnují pouze graffiti nebo pouze street artu nebo obojímu. Ať už je to pro ně životní styl, zábava nebo obživa. Každý z writerů vnímá a prožívá příslušnost ke graffiti subkultuře s různou měrou intenzity, nejdůležitější funkcí se stává naplnění pocitu sounáležitosti, zábavy a adrenalinu. I když pouliční forma umění byla původně opovrhována, dnes můžeme říct, že graffiti a jeho o něco mladší varianta street art představily světu mnoho kreativních lidí, kteří by se svým výtvarným nadáním bez vývoje graffiti možná jinak společnost vůbec neseznámili.

8 Použitá literatura a zdroje

BAUMAN, Zygmunt. Myslet sociologicky: netradiční uvedení do sociologie. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000.

BERGER L., Peter a Thomas, LUCKMANN. Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. Vyd. 1. ISBN 80-85959-46-1

BOURDIEU, Pierre. Teorie jednání: Raisons pratiques: sur la théorie de l'action. 1. Vyd. Praha: Karolinum, 1998. 126 s. ISBN 80-7184-518-3

COOPER, Martha a Henry CHALFANT. Subway Art. London: Thames and Hudson Ltd., 1984. ISBN 0-50-27320-0

DUBSKÝ, Josef a Lukáš URBAN. Sociální deviace: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Policejní akademie České republiky, 2005. ISBN 8-725-1202-1

HEBDIGE, Dick. Subkultura a styl. Praha: Dauphin, Volvox Globator, 2012 ISBN 978-80-7207-835-6

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005. ISBN 970-80-7367-485-4

KUBITA, J. Opravdové umění města nehyzdí, brání tvorbu sprejeři. Lidové noviny, 9. Února 1998. 30 s. ISBN 1213-1385

LUCIE – SMITH, Edward. Artoday: současné světové umění. 1. vyd. Praha: Slováry, 1996. ISBN 80-85871-97-1

OVERSTREET, Martina. In Graffiti We Trust. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-725-1202-1

SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4729-077

Velký sociologický slovník: 1. Svazek A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1

VLADIMIR 518 a Karel VESELÝ. Kmeny. Praha: Biggboss; Yinachi, 2012. ISBN: 970-80-903973-2-3

Internetové zdroje

<http://www.artcrimes.org/faq/pamdennant.html>

<http://www.gl.cz/ob-vrana/18.pdf>

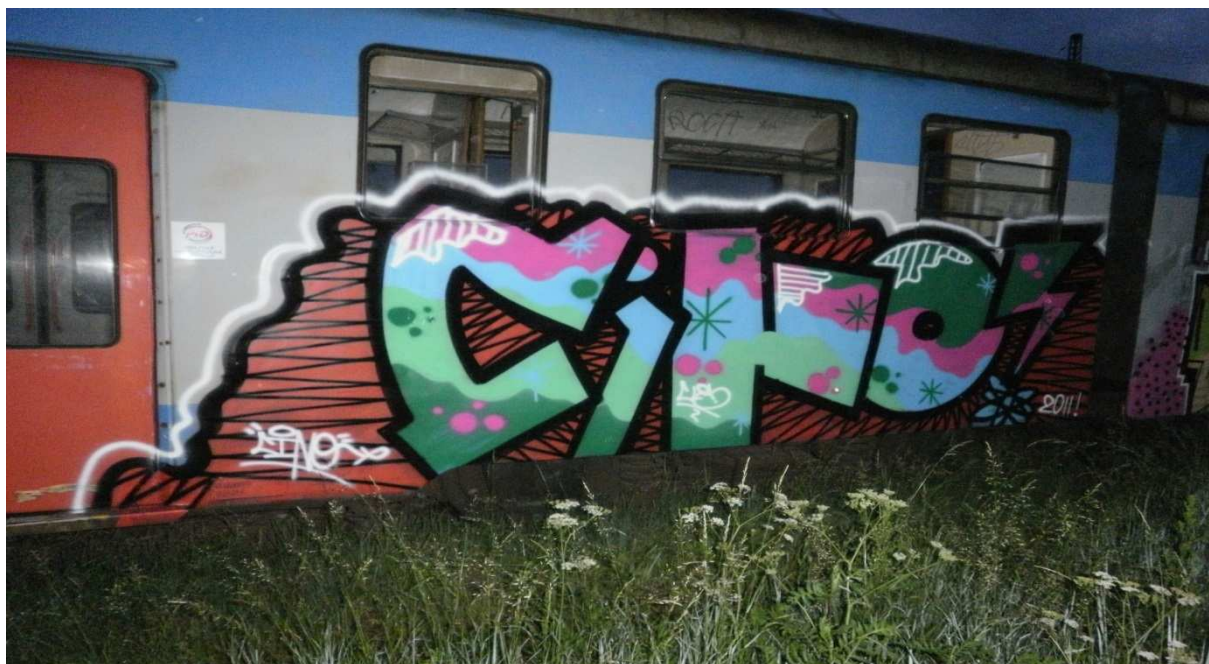
<http://www.graffiti.org/faq/werwath/werwath.html>

<http://streetfiles.org/>

<http://onepoint.cz/>

http://is.muni.cz/th/126119/pedf_b/

9 Příloha

Obr. č. 1 – „Panel“, foto archiv autorky

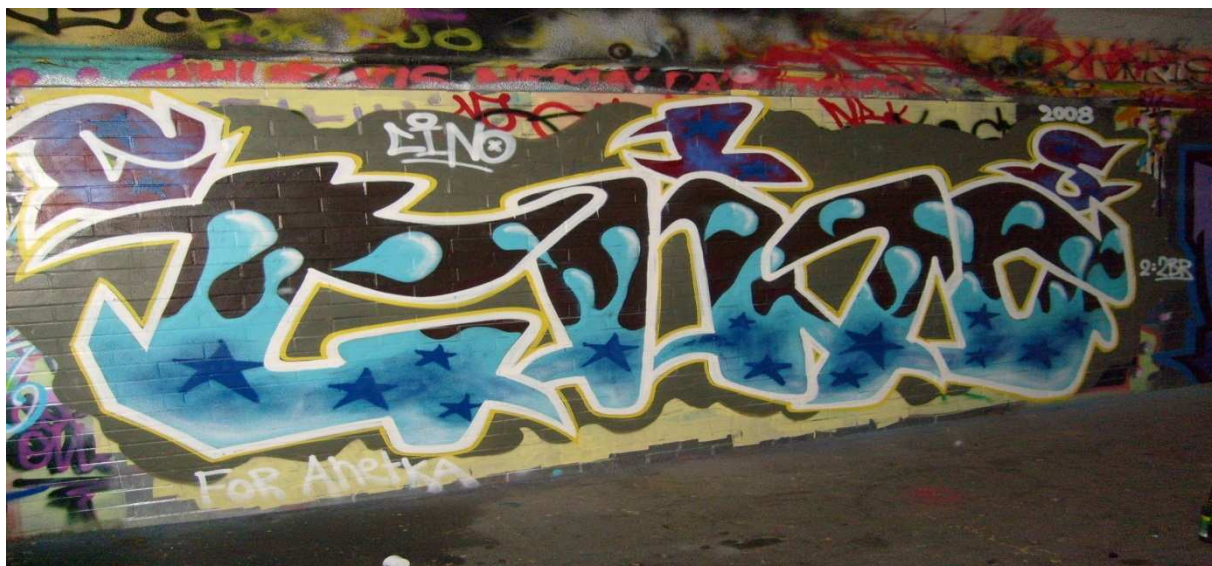
Obr. č. 2 – E2E – (celý panel), foto archiv autorky

Obr. č. 3 – T2B (část panelu), foto archiv autorky

Obr. č. 4 – „legál“, foto archiv autorky

Obr. č. 5 – „legál“, foto archiv autorky

Obr. č. 6 – „Tag“, foto archiv autorky

Obr. č. 7 – „Chrom Whoole car“, foto archiv autorky

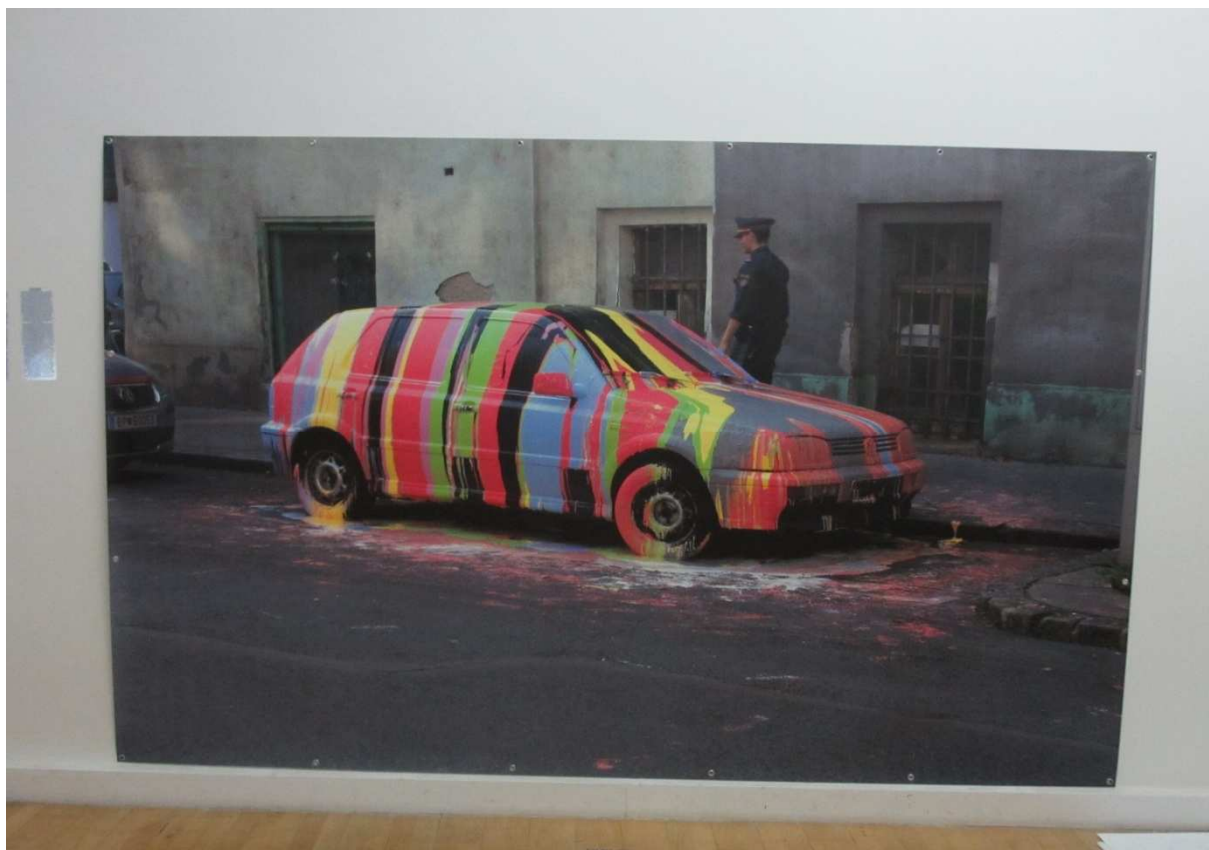
Obr. č. 8 – Street art – Barcelona, foto archiv autorky

Obr. č. 9 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky

Obr. č. 10 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky

Obr. č. 11 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky

Obr. č. 12 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky

Obr. č. 13 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky

Obr. č. 14 – Street art – výstava Praha, foto archiv autorky